

استخدام لواحق حالة الاسم في "كونل ناغملرى" لأسعد أربيل

استخدام لواحق حالة الاسم في "كونل ناغملرى" لأسعد أربيل

أ.م.د. حازم برهان مصطفى

جامعة صلاح الدين ، كلية اللغات ،

قسم اللغة التركية

hazim.mustafa@su.edu.krd

رهوا شيروان حويز

جامعة صلاح الدين ، كلية اللغات ،

قسم اللغة التركية

rawa.hawez@su.edu.krd

الكلمات المفتاحية: الإضافات، اللواحق التصريفية، المعلومات الصرفية، لواحق حالة الاسم، أسعد أربيل.

كيفية اقتباس البحث

حويز، رهوا شيروان ، حازم برهان مصطفى ، استخدام لواحق حالة الاسم في "كونل ناغملرى" لأسعد أربيل، مجلة مركز بابل للدراسات الانسانية، حزيران ٢٠٢٦، المجلد: ١٦، العدد: ٦ .

هذا البحث من نوع الوصول المفتوح مرخص بموجب رخصة المشاع الإبداعي لحقوق التأليف والنشر (Creative Commons Attribution) تتيح فقط للآخرين تحميل البحث ومشاركته مع الآخرين بشرط نسب العمل الأصلي للمؤلف، ودون القيام بأي تعديل أو استخدامه لأغراض تجارية.

Registered مسجلة في

ROAD

Indexed فهرسة في

IASJ

The Use of Noun Case Suffixes in Esat Erbil's Work "Gönül Nağmeleri"

Rawa Sherwan Hawez,
Selahattin University,
College of Languages,
Department of Turkish
Language,

**Asst.Prof.Dr. Hazım
Burhan Mustafa,** Selahattin
University, College of
Languages, Department of
Turkish Language,

Keywords : Additions, Inflectional Affixes, Morphological Information, Noun Case Affixes, Esat Erbil.

How To Cite This Article

Hawez, Rawa Sherwan , Hazım Burhan Mustafa , The Use of Noun Case Suffixes in Esat Erbil's Work "Gönül Nağmeleri", Journal Of Babylon Center For Humanities Studies, June 2026, Volume:16, Issue 6.

 This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

[This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.](#)

Abstract

This article examines the case suffixes used in Esat Erbil's poetry book "Gönül Nağmeleri," one of the famous poets of Turkmen literature. The examined suffixes have been classified according to their functions. The main emphasis of this article is to demonstrate Esat Erbil's way of deriving Turkish words and to showcase his proficiency in using Turkish. Additionally, it aims to address case suffixes in Turkish grammar for students who learn Turkish later, encouraging them to identify the suffixes present in the work beyond the examples given in books while ensuring that this information is retained in their minds. As is known, Turkish is an agglutinative language, meaning that words are formed from roots and suffixes according to its structure and rules. Affixes

استخدام لواحق حالة الاسم في "كونل ناغملري" لأسعد أربيل

perform some specific functions unique to themselves. Turkish has a very rich set of affixes. Without determining the roles and functions of affixes, the richness of the language cannot actually be interpreted according to its full purpose. In this respect, in this important work of our poet, the case suffixes have been identified and classified according to their types. General evaluations regarding the affixes obtained are mentioned in the conclusion section of the article.

الملخص

يتناول هذا المقال الحقات الحالة المستخدمة في ديوان الشاعر إسعد أربيل "جونول ناغملري"، أحد أشهر شعراء الأدب التركماني. لقد تم تصنيف اللواحق التي تمت دراستها وفقاً لوظائفها. يتمثل التركيز الرئيسي لهذا المقال في إظهار طريقة إسعد أربيل في اشتقاق الكلمات التركبية وعرض كفاءته في استخدام اللغة التركبية. عالوة على ذلك، يهدف إلى تناول الحقات الحالة في قواعد اللغة التركبية للطالب الذين يتعلمون التركبية الحقا، مشجعا إياهم على التعرف على اللواحق الموجودة في العمل بما يتجاوز الأمثلة المعطاة في الكتب، مع ضمان بقاء هذه المعلومات في أذهانهم. كما هو معروف، فإن التركبية هي لغة مملوكة، مما يعني أن الكلمات تتكون من جذور والحقات وفقاً لبنيتها وقواعدها. تؤدي اللواحق بعض الوظائف المحددة الفريدة له. اللغة التركبية تحتوي على مجموعة غنية جداً من اللواحق. دون تحديد الأدوار والوظائف الخاصة باللواحق، ال يمكن في الواقع تفسير ثراء اللغة وفقاً لغرضها الكامل. في هذا الصدد، تم تحديد وتصنيف لواحق الحالات في هذا العمل الهام لشاعرنا وفقاً لأنواعها. وتشير التقييمات العامة المتعلقة باللواحق التي تم الحصول عليها في قسم الخاتمة من المقال.

Esat Erbil'in "Gönül Nağmeleri" Adlı Eserinde İsim Hâl Eklerinin Kullanımı

Rawa Sherwan Hawez, Selahaddin Üniversitesi, Diller Fakültesi, Türk Dili Bölümü, rawa.hawez@su.edu.krd

Doç.Dr. Hazım Burhan Mustafa, Selahattin Üniversitesi, Diller Fakültesi, Türk Dili Bölümü, hazim.mustafa@su.edu.krd

Özet

Bu makalede Türkmen edebiyatının ünlü şairlerinden Esat Erbil'in "Gönül Nağmeleri" şiir kitabında kullanılan isim hâl ekleri incelenmiştir. İncelenen ekler işlevlerine göre sınıflandırılmıştır. Bu makalede özellikle vurgulanmak istenilen şey Esat Erbil'in Türkçe kelime türetme biçimini göstermek ve Türkçeyi kullanma becerisini göstermektir. Ayrıca Türkçeyi sonradan öğrenen öğrenciler için Türk dil bilgisi konularını kapsayan isim hâl ekleri konusunun, kitaplarda verilen örnekler dışında eserde geçen ekleri kendimizin tespit etmesi, bunu yaparken de aklımızda kalıcılığının temin edilmesi. Bilindiği gibi Türkçe yapısına göre sondan eklemelidir. Bu biçim ve kurala dahil olan veya sondan eklemeli olan dillerde kelimeler kök ve eklerden meydana gelir. Ekler kendilerine özgü bazı işlevleri yerine getirir. Türkçe çok zengin bir ek varlığına sahiptir. Eklerin görev ve işlevleri belirlenmeden dilin zenginliği aslında tam amacına göre yorumlanamaz. Bu doğrultuda, şairimizin bu önemli eserinde isim hâl ekleri tespit edilerek türlerine göre sınıflandırılmıştır. Elde edilen eklerle ilgili genel değerlendirmelerde makalenin sonuç kısmında belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ekler, Çekim Ekleri, Şekil Bilgisi, İsim hâl Ekleri, Esat Erbil, Gönül Nağmeleri

Giriş

Türkiye Türkçesinde ekler; yapım ekleri ve çekim ekleri olarak iki ana gruba ayrılır. Türkçe kendisi sondan eklemeli bir dil olduğu için, eklerin tanımını, işlevini, kullanım yerlerini, türlerini bilmek oldukça önem arz eder. Çekim eklerinin yapım eklerinden en büyük farkı; yapım ekleri eklendiği kelimeye yeni anlamlar yüklerken veya bir kelimedden farklı bir kelime türetirken, çekim eklerinin kelimeye sadece (iyelik, soru, çokluk ve hâl) görevlerini üstelemek.

Türkçede isimler cümle içinde farklı görevler üstlenirken, bu görevlerini anlamlı ve doğru bir şekilde yerine getirebilmeleri için çeşitli ekler alırlar. Bu eklerin başında ad durum ekleri, yani diğer adıyla isim hâl ekleri gelir.

Ad durum ekleri, bir ismin cümle içerisindeki diğer kelimelerle olan ilişkisini kuran ve anlamını belirginleştiren eklerdir. Türkçede genel olarak altı adet ad durumu kabul edilmiştir: yalın hâl, belirtme hâli, yönelme hâli, bulunma hâli, ayrılma hâli, vasıta hâli, eşitlik hâli ve ilgi hâli.

Bu hâllerin her biri, ismin cümle içerisindeki kullanım amacına göre farklı bir ek almasını sağlar. Örneğin, bir nesneyi doğrudan belirtmek istediğimizde -i hâli (belirtme hâli) kullanırken, bir yere doğru yönelme söz konusu olduğunda -e hâli (yönelme hâli) devreye girer. Benzer şekilde, bir yerde bulunma durumu -de hâli, bir yerden ayrılma durumu ise -den hâli ile ifade edilir. İyelik ilişkisi kurmak için kullanılan -in hâli (ilgi hâli) ise çoğu zaman tamlamalar içerisinde karşımıza çıkar.

İsmin hâl ekleri, ismin diğer kelimelerle ilişkisinde içinde bulunduğu durumdur. İsimler; kelime grupları ve cümleler içerisinde isimlerle, edatlarla ve fiillerle bağlantı içindedirler. Bu bağlantılar kurulurken isimler çeşitli hâllerde bulunurlar. İsimleri çeşitli hâllerde sokan bu eklere hâl ekleri adı verilir.

Nominatif hâli (yalın hâl), genitif hâli (ilgi hâli), akkuzatif hâli (yapma hâli), datif hâli (yaklaşma hâli), lokatif hâli (bulunma hâli), ablatif hâli (uzaklaşma hâli), instrumental hâli (vasıta hâli), ekvatif hâli (eşitlik hâli), direktif hâli (yön gösterme hâli) ismin hâl ekleridir. (Ergin, 2009, pp. 226-229)

Zeynep Korkmaz'a göre ad durum ekleri, adların birbirleri veya fiillerle olan ilişkisini göstermek için belirli eklerle birleşerek aldıkları durumlardır. Ad durum ekleri şunlardır: Yalın durum, ilgi durumu, yükleme durumu, yönelme durumu, bulunma durumu, çıkma durumu, vasıta durumu, eşitlik durumu (Korkmaz, 2009, p. 226)

Gürer Gülsevin ad durum eklerini; yalın hâli, belirtme hâli, yönelme hâli, bulunma hâli, ayrılma hâli, vasıta hâli, eşitlik hâli olarak ele alır. İlgi ekini, bağlantı kurucu ekler olarak değerlendirir. (Gülsevin, 2004, p. 1267).

Farklı dilciler tarafından isim hâl eklerinin tanımı yapıldıktan sonra, makalemizin en önemli kısmı olan Erbil'in önde gelen şairlerinden Esat Erbil'in "Gönül Nağmeleri" adlı eserinde bu isim hâl eklerini çıkarmak ve bunların tanımı yapıldıktan sonra, eklerin geçtiği örnekleri belirlemek.

1.1 Yalın Hâli

Yalın hâli eksizdir. Kök ve tabanların yanı sıra iyelik eki şekillere de gelebilir. (ÜNVAN, 2019, p. 8).

Yalın durumu: adların cümledeki eksiz durumudur. Yalınlık adların gireceği durumlardan biridir. Bu sebeple başka ad eklerini asla alamayan isimler bile yalın durumdadır. (MSAKHURADZE, 2019, p. 30)

Yalın durumuna **kim** hâli adını verilir. Yalın durumu eksiz olduğunu belirterek en yaygın işleyişinin cümlenin **kimsesi** olduğunu söyler. (Banguoğlu, 2015, p. 327).

Yalın Hâl, ismin cümlede anlam ilişkisi yönünden başka bir sözcüğe bağlı olmayan hâlidir. Yalın hâldeki bir sözcük çokluk ve iyelik eklerini alabilir (Korkmaz, 2009, p. 267).

İlgi eki, bu işlevde ekli olarak kullanıldığı gibi eksiz olarak da kullanılabilir: bahçe kapısı, misafir odası, araba motoru, mutfak robotu gibi. (Bulak, 2017, p. 97).

Acı Yaşam

Kahr olsun

Bu hayat

Öyle geçerse

İstemem onu

Sana mutluluk

Bana da çile

Sana melekler nasip oldu

Bana da şeytanlar

Ah sevgilim

Dayanacak hâlim

Kalmadı (Erbil, 2011, p. 5)

Yukarıdaki altı çizili kelimelerde ismin yalın hâline rahatlıkla rastlayabiliriz. Tanımlarda da belirtildiği gibi ismin yalın hâli sadece

iyelik eki ve çokluk eki alabilir. Örneğin (melekler, şeytanlar) burada çokluk eki almıştır. (sevgilim) örneğinde de sadece iyelik eki almış dolayısıyla ismin yalın hâlidir.

1.2. İlgi Hâli

İlgi durumu eklendiği ismi başka bir isimle ilişki kuran bir isim durum ekidir. Bu durum ya iki adın yan yana getirilmesiyle eksik olarak ya da ünsüzle biten ad kök ve gövdelerinden sonra (-m, -in,) ünlüyle bitenlerden sonra (-nın, -nin) ekinin getirilmesiyle karşılaşılır. Bu durumda ilgi durumu eki birinci adın sonundadır. İkinci ad genellikle iyelik eki alır. (Korkmaz, 2009, pp. 23-24).

Türkçede ilgi durumu -(n)In ekiyle gösterilmektedir. Bu eki almış olan adlar ve ad unsurları, diğer durumlardaki adlardan farklı olarak, fiile değil bir başka ada bağlanarak bir sözcük öbeği oluşturur. (MSAKHURADZE, 2019, p. 38) .

Bu hâldeki adlar sahip olanı, tabi olunanı, kapsayanı gösterirler ve bir sahip olunanı, tabi olanı, kapsananı gerektirirler. ((Banguoğlu, 2015).

İlgi hâli -(n)Xn, bu hâlin eki, isim soylu bir kelimeyi başka bir kelimeye bağlayarak belirtili isim tamlaması kurmaya yarar. (DEMİR Nurettin, 2010, p. 208)

Tamlamalarda önce getirilen kelimeye tamyalan, ikinci kelimeye de tamlanan denir. Yani Sevginin Evi dediğimizde ismi isimle tamladığımız demektir. (SANDAR, tarih yok, p. 41)

İlgi Hâli Eki Eklendiği adla başka bir ad arasında ilgi bağı kuran ad durumudur. Ünsüzle biten ad kök ya da gövdelerinden sonra +In / +Un, ünlüyle biten ad kök ya da gövdelerinden sonra +nIn/ +nUn eklerinin getirilmesiyle karşılaşılır.

İlgi durumunun hâl eki kabul edilmesiyle ilgili farklı görüşler vardır. Bu hususta bir fikir birliği yoktur. Banguoğlu, Lübimov, Ergin, Korkmaz,

Hengirmen, Topaloğlu gibi dilciler ilgi ekini tereddütsüz hâl eklerinden sayarken Gencan, Bilgegil, Ediskun, Demiray, Buran, Gülsevin gibi dilciler ise, bu eki hâl eki olarak kabul etmezler (Bulak, 2017:93).

Gözlerinin rengine

Baka bilmiyorum (Erbil, 2011, p. 9).

Seni alıp kaçacağım vad olsun

Kör bahtını açacağım ahd olsun (Erbil, 2011, p. 15)

Aşkına düşeli yüz derde düştüm

Bildim ki hayalsin izinden koştum (Erbil, 2011, p. 16).

Bel bağlamam hiç sana

Emanın yoktur felek

Gözüm boyattın kana

Amanın yoktur felek (Erbil, 2011, p. 18) .

Allahın kitabına

Aramızda and oldu (Erbil, 2011, p. 19).

1.3. Belirtme Hâli

Belirtme durumu farklı kaynaklarda birbirinden farklı terimlerle ifade edilmiştir. Belirtme hâli için yükleme (Eker, 2010), yapma (Ergin, 2013; Karaağaç, 2013) gibi terimler kullanılmaktadır. Belirtme hâli, cümledeki fiilin işaret ettiği oluştan etkilenen nesneyi gösterir ve bu eki alan sözcük cümlede belirtili nesne görevindedir. Cümlede geçişli bir fiil varsa bu eki alan isimler ortaya çıkarlar. Kısacası hem belirtme hâli demek hemde belirtili nesne demek aynı anlamlara gelmektedir. (DEMİR VE YILMAZ, 2012, p. 210) .

Belirtme durumu, geçişli fiil taşıyan bir cümlede, fiilin etkisi altında kalan adın içinde bulunduğu durumdur. Yani belirtme hâli durumundaki bir isim, yüklem belirtiği ve öznenin yaptığı işten direk olarak etkilendiği için cümlede bir görev üstlenir ve o görev de nesne olma görevidir, dolayısıyla bir belirtme ya da yükleme ya da yapma işlemi yüklenmiştir. Belirtme durmu; yalın, çokluk veya iyelik ekleriyle genişletilmiş adlara +(y)I / +(y)U ekleri getirilerek kurulur. (Korkmaz, 2009, p. 277).

Karaağaç yapma durumu terimini tercih etmekte ve söz öbeklerinde ve cümlelerde eylemin gösterdiği, etkilediği varlığın yapma durumunda olduğunu ifade etmektedir. Geçişli eylemlere bağlanan adın, eylemdeki oluş ya da hareketten etkilenen varlık konumunda olmasını yapma durumu olarak açıklar. (Karaağaç, 2013, pp. 335-337).

Belirtme durumu eki ya da yükleme durum eki, cümlede nesne ögesine eklenen ve nesneyi belirtili yaparak geçişli bir fiille bağlayan eke denir. Eğer cümlede bulunan nesne bu belirtme durum eklerinden birini alırsa (belirtili nesne) almazsa da (belirtisiz nesne) olur. Fiile sorulan (neyi, kimi) cevaplarını veriyorsa belirtili nesne; (ne, kim) cevaplarını veriyorsa da belirtisiz nesne görevindedir. (İbrahim ATABEY, Saadettin KOÇ, Çiğdem ÜLKER ve diğerleri, 2007, p. 140).

Yazıklar **kalbimi** koydun taş yere (Erbil, 2011, p. 6).

Başkaları gibi (Erbil, 2011, p. 7).

Beni delirtme (Erbil, 2011, p. 9).

Yalnızlığı sevmem kimsesiz kaldım

Varlığı buldumda sefa sürmedim (Erbil, 2011, p. 10).

Seni sevdim ömür boyu kalağın (Erbil, 2011, p. 11).

Sevdiğim **yarı** siz alın bana (Erbil, 2011, p. 17).

İnsanları hep yetiştir (Erbil, 2011, p. 72)

Belirtme durumu eki, üçüncü şahıs iyelik eki ile aitlik eki almış adlara araya bir zamir -N- alarak eklenir. (Korkmaz, 2009, p. 279).

İstemem **onu** (Erbil, 2011, p. 5).

Kimi **kendini** satmış üç günlük yaşamaya (Erbil, 2011, p. 154).

Aç **gözünü** (Erbil, 2011, p. 9)

Gönlünü aç iman doldur (Erbil, 2011, p. 72).

Dedeler **yolunu** öğren (Erbil, 2011, p. 99).

1.4. Yönelme Hâli

Yönelme hâli, ismi yönelme veya yaklaşma göreviyle fiile bağlayan durumdur. Dolayısıyla fiildeki hareket yönelme durumundaki isme doğru yapılır. Bu durum +(y)A ekiyle karşılanır. (Korkmaz, 2009, p. 280). Gönül Nağmelerin'de yönelme hâli; yer tümleci oluşturma ilişkisiyle, fiyat, oran, miktar bildirme ilişkisiyle, amaç ve maksat bildirme ilişkisiyle, zaman ve süre bildirme ilişkisiyle adı fiile bağlar. Çıkma durumuyla birlikte ikilemeler oluşturur ve aynı adın art arda tekrarından oluşan ikilemeler kurar. Zarf görevinde edat grupları oluşturur.

Seni sevdim ömür boyu kalağın

Eğlenceye hoş hayata dalağın (Erbil, 2011, p. 11).

-Yönelme hâli, yer veya yön gösteren adlar ile diğer bir kısım adlarda yönelme görevinde yer tümleci oluşturur. Gönül Nağmelerin'de bu göreviyle kullanılan seçili örnekleri şunlardır:

Her gün gelip seni görmek isterim

Al gönlümü **sana** vermek isterim (Erbil, 2011, p. 11).

-Yönelme hâl ekinin zarf görevinde edat grupları oluşturduğu örnekleri şunlardır:

Sonsuza kadar seni bekleyeceğim (Erbil, 2011, p. 62)

-Yönelme hâl ekinin çıkma durumuyla birlikte ikileme kurduğu örnekleri şöyledir:

Yar yara kavuşunca (Erbil, 2011, p. 43).

Dost dostuna kavuşur (Erbil, 2011, p. 42)

Mutlu hayat üzleşti **günden güne** haraba (Erbil, 2011, p. 27)

1.5. Bulunma Hâli

Bulunma hâli +DA eki ile karşılanır. Genellikle fiildeki oluş ve kılışın yerini bildirir. Bu yer, yalnızca somut bir yer değildir. Fiildeki harekete sahne olan her türlü somut ve soyut kavramları karşılayan adlar bulunma durumuna girebilir. Bulunma durumu; bulunma, yer gösterme, zaman, iş, süreklilik içinde olma, tarz bildirme, karşılaştırma, gösterme, vasıta, amaç, sebep vb. görevleriyle kullanılır (Korkmaz, 2009, p. 289).

Bulunma hâli Esat Erbil'in Gönül Nağmeleri adlı eserinde; yer bildirme, oluş ve kılışın zamanını bildirme, içinde olma, derece, eşitlik, sonuç

bildirme ifadeleriyle adı fiile bağlar. Başka bir adla birlikte kelime grubu oluşturma, aitlik ekiyle birlikte sıfat görevinde sözcükler oluşturma işlevleriyle kullanılmıştır. "Gönül Nağmelerinde" yer bildirme göreviyle kullanılan örneklerin bir kısmı şu şekildedir:

Gözlerinin rengine baka bilmiyorum

Çünkü **maviliğinde** boğulmuşum (Erbil, 2011, p. 9).

Yüzünde bir siyah bene vuruldum (Erbil, 2011, p. 17)

Dünyada ezildin belini büktün (Erbil, 2011, p. 20).

-Buradaki örnekte bulunma eki bir yön belirtmektedir. Tüm ehlim **içinde** şiirin bacısın (Erbil, 2011, p. 20).

Buradaki örnekte de bir deyim görevi üstlenmektedir.

Bir **kolda** bir bileziğiz (Erbil, 2011, p. 69).

-Bulunma eki, oluş ve kılışın zamanını bildirme göreviyle kullanılır.

Uzun **geceleerde** bana bakardın. (Erbil, 2011, p. 20)

Günde bir yâre illi dediler (Erbil, 2011, p. 28)

-Bulunma durumu; adı, içinde olma veya içinde bulunma anlamlarıyla eyleme bağladığı da görülür.

Gözlerim **yarda** kaldı

Ağladı **zarda** kaldı

Aramızda kitap var

Yeminin **nerede** kaldı (Erbil, 2011, p. 33).

Bulunma eki almış bir ad başka bir adla yan yana gelerek, kelime grubu oluşturabilir. Biz üzerinde çalıştığımız kaynakta böyle bir örneğe rastlamadık.

1.6. Çıkma (Ayrılma) Hâli:

Ayrılma veya çıkma hâli (+Dan) şeklindedir. Kelime gruplarında ve cümlede, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın kendisinden uzaklaştığını göstermek için kullanılır. Adı fiile (yer, mekan, zaman, hareket biçimi, sebep, ölçü, miktar, fiyat, bir bütünü veya bütünün parçasını gösterme) gibi değişik birçok şekillerle bağlar. (Korkmaz, 2009:301).

Ayrılma hâli eki aslında; hareketin nereden başladığını gösterme, oluş ve kılışın yer yönünü gösterme, bir nesnenin hangi madden yapıldığını veya olduğunu gösterme, eklendiği adı fiile zaman anlamıyla bağlama, eklendiği adı fiile -den dolayı -dığı için anlamlarıyla bağlama, eklendiği adı takiben veya izleyerek anlamlarıyla fiile bağlama, eklendiği adı zarf ilişkisiyle fiile bağlama, karşılaştırma ilişkisiyle adı fiile bağlama , bir şey

hakkında anlamıyla adı fiile bağlama, edat grubu oluşturma işlevleriyle kullanılabilir.

-Ayrılma hâli hareketin nerden başladığını, oluş ve kılışın yer yönünü gösterir.

-
Babamın kokusunu **ondan** alırım. (Erbil, 2011, p. 73).

Yüzümden bahsetme başka bir biçim. (Erbil, 2011, p. 175).

İstediler göçüm **burdan**

Anlasınlar bizim **sırdan** (Erbil, 2011, p. 161).

Sabah namazından sonra (Erbil, 2011, p. 42)

Gönlümden haber al bak ne yastadı. (Erbil, 2011, p. 27) .

Gönlüm taşıyan sevdan **gözümden** aziz tuttum. (Erbil, 2011, p. 27)

Mutlu hayat üzleşt **günden güne** hayata (Erbil, 2011, p. 27)

Ya birden bire aşkımız bitsin (Erbil, 2011, p. 31).

-Ayrılma hâli ekinin, bir nesnenin hangi maddeden yapıldığını veya oluştuğunu gösterme ilişkisiyle kullanılan örnekleri şunlardır:

Aşk vâsifetme

Ben aşkın **rahminden**

Doğan birisiyim (Erbil, 2011, p. 157) .

Silahlık yaptırdım **inciden durdan** (Erbil, 2011, p. 189)

Ayrılma hâli ekinin, eklendiği adı fiile zarf ilişkisiyle bağladığı örnekleri şu şekildedir:

Zalim kader **aniden** (Erbil, 2011, p. 81)

Çalıştım başarımlarım sevdamız **birden** (Erbil, 2011, p. 189).

Ayrılma hâli eklendiği adı, fiile “takiben, izleyerek” anlamında bağladığı örnekleri şunlardır:

Dedelerden aldın bu yüce şanı (Erbil, 2011, p. 38)

Bahar olur kuşlar uçar **dalından**

Gözüm doymaz yanağının **alından**

Tatmadım yar dudağının **balından** (Erbil, 2011, p. 39).

-Ayrılma hâli ekinin, eklendiği ada karşılaştırma ilişkisi kurduğu örnekleri şu şekildedir:

Yüz **benden** kaç uzak dur bin bir kapıda saklan

Hayalin beni salmaz **senden** yürek sıkılmaz (Erbil, 2011, p. 41)

Ben **onlardan** korkmam (Erbil, 2011, p. 51)

Neler kaldı öğrenmedin **nesilden**

Türk soyluyum Oğuz **boydan** sert **belden**

Topraktanım Esat dönmez öz **yoldan** (Erbil, 2011, p. 54).

-Ayrılma hâli eki, eklendiği adı fiile “yer, yön, mekan” anlamlarıyla bağlar.

Esat konuştu **buradan**

Dostlarda oradan **şuradan**

Pahâlisiniz **durdan**

Sizleri unutmayız (Erbil, 2011, p. 222).

İnan **gönülden** seni sevdim (Erbil, 2011, p. 229).

1.7. Vasıta Hâli

Türkçede vasıta hâli ismin fiile bir vasıta olduğunu gösteren durumdur ve **-(y)+IA** ekiyle ifade edilir. Bu eki, eklendiği sözcüğe (birliktelik) anlamı verir. (MSAKHURADZE, 2019, p. 40).

Türkçede bu ekin “-n” olduğunu ve zamanla bu ekin işlevliğini kaybettiğini söyleyebiliriz. Ayrıca Türkçede “yazın kışın, güzün, yayan, ansızın, düşünmeksizin, gündüzün, için” gibi örneklerde kalıplaşmış vasıta eki bulunmaktadır.. ”-ile” edatının vasıta ekinin fonksiyonlarını karşılar ve “ile” zamanla “-IA” şekline dönüşmüştür. (Ergin, 2013, p. 238).

Adın ait olma durumunu gösterir. Vasıta durumunu bulmak için yükleme (**kimin, neyin**) soruları sorulur. (Hengirmen, 2006, p. 125)

Bu ek isimlere veya isim soylu kelimelere gelerek ait olma anlamı verir. Bu ekin asıl kaynağı (ile) edatıdır fakat -İ sesi düşürülerek yapılmış ve (+la, le) şeklinde getirilmiştir. Eğer ünlü ile biten bir kelimeye eklenirse araya +Y kaynaştırma harfi girer.

“Adın belirttiği varlık veya nesnenin fiildeki oluş ve kılıfta “vasıta” olarak kullanıldığını veya “birliktelik” ifade ettiğini gösterme durumudur. Eki +(y)IA <(y)IE’dir.

Şadlık **arzusuyla** gama katıldım (Erbil, 2011, p. 6).

Kavuşmağın **umuduyla** yaşırım

Korkum çoktur hasretim çok taşırım (Erbil, 2011, p. 11)

Hasretle dudaktan gülüp öpüştüm

Öpüşün alınca ben alevlendim (Erbil, 2011, p. 16)

Sen istedin **işveyle** naz

Çok vermiştim sandın bir az (Erbil, 2011, p. 22)

Aşık olanlar demezler aman

Geceyle gündüz başları duman (Erbil, 2011, p. 28)

Bir **tebessümle** hayatımı Alt üst ettin

Bir **öpücükle** yaktın yüreğimi

Bir **kavuşmakla** dünyamı karardın (Erbil, 2011, p. 75)

1.8. Eşitlik Hâli

Eşitlik hâlinin eki (+CA) ile karşılanır. Temel görevi eşitlik, gibilik, kadarlık ve benzerlik bildirmektir. (Buran, 1996:266).

Bu hâlin eki, eklendiği ad ile fiil veya başka bir ad arasında nicelik, yani büyüklük ve miktar yönünden karşılaştırmaya dayanan bir eşitlik ilişkisi kurar (Korkmaz, 2009:326).

Daha çok üretime yarayan ve daha az işlek kullanılan dış çekim ekleri kategorisindedir. (Banguoğlu, 2015, p. 329).

İsmin bu durumu için bir tanım yapılması gerekiyorsa, bu durum ismi fiile bağlayan, isim veya isim soylu kelimelere eklenerek çeşitli anlamlar katan bir durumdur. Eşitlik durumunun eki +Ca-Ce 'dir. Ayrıca eğer bir kelime bu eki alıyorsa cümlede hem zarf tümleci hem yüklem olarakta kullanılabilir. Tür olarak bu ek isim , sıfat, zarf türetir.

-Giblik ,benzerlik veya eşitlik ifade etmek için kullanılır.

Delice aşkına başsız atıldım (Erbil, 2011, p. 6)

Beni **zalimce** ağlatmazdın (Erbil, 2011, p. 13)

Dostça yanağını okşadı ve onu da arkadaşlarının yanına gönderdi.

-Yakınlık ifade eder ve "Göre" karşılığı olan bir nisbet bildirir.

Gönlümce yaşarım, bence gelmez artık.

-Miktar ifade eder yani "Kadar" karşılığıdır.

Yüzlerce aşka şehit ölenler

Dünyanı saldı gitti bilenler (Erbil, 2011, p. 28)

Binlerce adam bir araya geldi.

-“Olarak” karşılığında bir zarf görevi ifade eder. Dersi **iyice** dinlemediği için anlamamıştı.

-Ayrıca süre veya süreklilik ifade eder ve zaman bildirir. İstedim **ölünce** seninle kalım

Verimli olsun da bahçene dalım (Erbil, 2011, p. 23)

Mektubundan belli gönlün olmuş taş

Kadehler **dolunca** ben alevlendim (Erbil, 2011, p. 16)

Diyar be diyar **ardınca** koştum (Erbil, 2011, p. 27)

Sakin gitme uzaklara yar seçmem

Beraberce olmayınca ben içmem (Erbil, 2011, p. 15)

Kardeşçe mutluluktan

Gönüller sevgi coştur (Erbil, 2011, p. 42)

Sonuç

Esat Erbil, Türkmen Edebiyatında önemli bir yere sahip olan ünlü bir şairdir. Kendisinin ifade ettiği gibi onun geleceğe dair en büyük hayallerinden biri, Gönül Nağmeleri adlı şiir kitabını yayınlamaktır. Şair yıllarca hayalini kurduğu, bizim de üzerinde çalışma yaptığımız şiir kitabını sonunda yayınladı.

Türkçe ana dilimiz olmadığı için ve bu dili sonradan öğrendiğimiz için, dilin daha güzel, daha açık ve daha doyurucu bir şekilde öğrenmemiz için, o dilin hem kültürüne hem edebiyatına, hem de dilbilgisine çok hakim olmak gerekir.

Ekler konusu Türk dili için çok büyük bir yere sahip. Bunu en büyük nedenlerinden biri de Türkçenin biçimsel olarak sondan eklemeli bir dil olduğu içindir. Türkçe Yapım eki ve Çekim eki olmak üzere iki ana başlıkta incelenir. Yapım ve çekim ekleri; Türleri, kullanım şekilleri biçimleri ve kullanım amaçları bakımından birbirinden farklıdır. Çekim ekleri eklendiği kelimedede anlam değişikliği meydana getirmeyen, yapım ekleri eklendiği kelimedede anlam farklılığı meydana getirir ki bu en önemli farklılıklardan biridir.

Çekim ekleri aslında (İyelik ekleri, İsim hâl ekleri, soru ekleri, çokluk ekleri ve Ek-fiil ekleri olarak birkaç başlıkta incelenir. Bu makalede bizim üzerinde çalıştığımız konu başlığı ise (İsim Hâl Ekleri)dir.

Muharrem Ergin ismin hâl eklerini şöyle tanımlar, isim hâl ekleri, ismin diğer kelimelerle ilişkisinde içinde bulunduğu durumdur. İsimler; kelime

grupları ve cümleler içerisinde isimlerle, edatlarla ve fiillerle bağlantı içindedirler. Bu bağlantılar kurulurken isimler çeşitli hâllerde bulunurlar. İsimleri çeşitli hâllerde sokan bu eklere hâl ekleri adı verilir.

İsim hâl ekleri birkaç türe ayrılır: İsmın yalın hâli , ilgi hâli, belirtme hâli yönelme hâli, bulunma hâli, ayrılma hâli, vasıta hâli ve eşitlik hâl ekleridir.

Bu makalede, şairimizin Gönül Nağmeleri adlı şiir kitabında isim hâl eklerini araştırdık ve elde ettiğimiz bilgileri, eserde geçen hâl eklerinin tamamını , tanımlarıyla beraber tespit ettikten sonra belirttik.

Kaynakça

Banguoğlu, T., 2015. *Türkçe Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Bulak, Ş., 2017. İlgi Eki Hâl Eki Midir?. *Sutad*, p. 96.

DEMİR Nurettin, Y. E., 2010. *Türk Dili*. 5.Baskı dü. Ankara: Grafiker Yayınları.

DEMİR VE YILMAZ, 2012. *Türk Dili El Kitabı*. 6. baskı dü. Ankara: Grafik Yayınları.

Erbil, E., 2011. *Gönül Nağmeleri*. Kerkük: Kerkük Kültür Merkezi.

Ergin, M., 2009. *Türk Dil Bilgisi*,. İstanbul: Bayrak Yayınları.

Ergin, M., 2013. *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak yayınları.

Gülsevin, G., 2004. "Sıradışı Ekler ve Eklerin Tasnifi – Tanımlama Sorunu Üzerine". *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, pp. s.1267-1238..

Hengirmen, M., 2006. *Türkçe Temel Dilbilgisi*. Ankara: Engin Yayın Evi.

İbrahim ATABEY, Saadettin KOÇ, Çiğdem ÜLKER ve diğerleri, 2007. *Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri*.Ankara: Yargı Yayınevi.

Karaağaç, G., 2013. *Türkçenin Dilbilgisi*. 2.baskı dü. Ankara: Akçağ Yayınları.

Korkmaz, Z., 2009. *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: Türk Dili Kurumu Yayınları.

Korkmaz, Z., 2009. *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: Türk Dil Kurumları Yayınları..

MSAKHURADZE, M., 2019. *Türkçe ad durum eklerinin gürcü öğrencilere öğretiminde karşılaşılan sorunlar*. Ankara: Türkiyat Araştırma .

SANDAR, M. S., tarih yok *Türkçe Dilbilgisi Dersleri*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

ÜNVAN, S. Y., 2019. *Revani Divan'ında Bulunan Gazellerdeki Fiillerin Ad Durum Ekleriyle İlişkisi*. Niğde

